



El pensament de Joan Maragall

Visat núm. 2

(octubre 2006)

per Ignasi Moreta

Ens hem de defensar de les proclamacions antiintel·lectualistes de Maragall. L'escriptor va dir tota la vida que ell no servia per a la filosofia, que era incapaç de qualsevol elucubració intel·lectual, que les idees abstractes el marejaven, i que tot el que havia vingut a fer a la vida era a «encantar-se» davant les meravelles del món. Però ens hem de defensar d'aquesta imatge que l'escriptor intentava donar de si mateix, perquè és falsa.

Maragall, al llarg de la seva vida, va reflexionar a fons sobre temàtiques ben diverses: fou un teòric i, com a tal, manejà idees abstractes, creà una terminologia pròpia i s'esforçà per comprendre i fer comprensibles als altres els grans temes que el preocupaven de la manera més rigorosa i conseqüent possible. Òbviament, Maragall no pot ser considerat un filòsof professional: ni la seva formació ni els seus referents immediats no són els propis del gremi filosòfic. Però per poc que entenguem la filosofia en un sentit ampli, ens adonarem de la dificultat de regatejar-li l'adscripció a aquest camp.

Hi ha un pensament estètic en Maragall: va dedicar molts esforços a elaborar una poètica pròpia que donés raó de la seva dedicació a la poesia. Aquesta poètica no és un conjunt anàrquic d'afirmacions indemostrables i gratuïtes, com volia la generació noucentista, sinó un pensament sòlidament travat i coherent que explica amb precisió el procés que s'esdevé entre l'impacte de la realitat sobre el poeta i l'escriptura del poema. Hi ha també, en Maragall, un pensament polític: va teoritzar sobre les relacions dels diversos pobles peninsulars, sobre les formes de govern, sobre el parlamentarisme, sobre l'eix dreta-esquerra, sobre el funcionament de les institucions... Hi ha també un pensament religiós: va tractar de comprendre la religió més enllà de les formes en què institucionalment venia vehiculada.

Maragall va especular tota la vida, però és a partir de 1907 quan aquesta tasca filosòfica esdevé més sostinguda i sistemàtica. L'inici el marca la redacció de la primera versió del que s'anomenarà *Elogi de la poesia*. Maragall hi mostra un autèntic anhel per entendre-ho tot i resoldre-ho tot: «iiiiiiQuiero saberlo todo!!!!!!», havia proclamat emfàticament de jove en una carta a un company de la universitat. A l'*Elogi de la poesia* intenta que tot li quadri, que tot quedi explicat. Entén que la cosmogonia determina una teleologia: totes les coses sorgeixen de Déu i, en conseqüència, totes tendeixen a Déu. Amb esforç, Déu fa passar totes les coses del caos al cosmos en virtut d'un procés de creació constant basat en un ritme —entès com l'alternança entre acció i repòs— que deixa un rastre en la forma de les coses: la bellesa. Aquest origen diví pressuposa un destí també diví, però no es tracta d'un retorn al caos, sinó de l'aprofundiment en el cosmos per mitjà d'una progressiva espiritualització —mai anul·lació o repressió— de la matèria.

Maragall és un pensador antiascètic: les coses no s'han separat d'un origen ideal al qual haurien de retornar, no hi ha la nostàlgia d'una edat d'or paradisiàca i la crítica a un món dolent del qual caldria allunyar-se a través de l'ascesi; Maragall no renega del món, de l'esforç del caos per

esdevenir cosmos: entén, ben a contrari, que les coses tenen sentit en aquesta lluita constant que és la vida, i que és a través d'aquesta lluita —d'aquest esforç i dolor, en la terminologia maragalliana— que les coses s'espirtualitzen i assoleixen la seva finalitat divina.

El concepte de dolor és clau per entendre aquest procés. En algun moment Maragall l'explica amb la metàfora de la gota d'aigua, que viu un intens procés des que s'evapora del mar, es converteix en núvol, cau en forma de pluja, omple el cabal d'un riu i finalment retorna al mar, on tornarà a evaporar-se i fer novament el mateix circuit. El vitalisme de Maragall consisteix a exaltar aquest procés: la vida és exercitar-se en aquest esforç, aquest dolor, aquest procés de la gota d'aigua que actua i es transforma. Les coses no han de tornar a un estat inicial paradisiac sinó que han d'experimentar el procés que els correspon, tot purificant-se —espirtualitzant-se— en aquest treball de la matèria. En aquest sentit, el pensament de Maragall és optimista: les coses són belles i bones no simplement en la seva contemplació estàtica, sinó sobretot en el seu dinamisme. És bo, és positiu, que es facin coses, que les coses experimentin canvis, que es posin energies en les coses temporals.

En aquest sentit, l'antiascetisme maragallià és d'una gran profunditat: no és l'última carta per fer perviure un sensualisme juvenil, sinó un compromís radical amb la temporalitat de les coses. Al mateix temps, aquest antiascetisme és místic, perquè entén que en aquesta temporalitat tan exaltada es donen moments d'eternitat que permeten intuir l'infinit en el finit. La qualitat de l'experiència espiritual humana rau en la capacitat de convertir tots els instants en eternals, de manera que se superi la distinció entre la vida terrenal i la vida ultraterrenal, perquè tot el temps s'hagi transfigurat en eternitat.